

LUCYNA SADZIKOWSKA* – KATOWICE

SERIA WYDAWNICZA ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA ŚLĄSKU. PROLEGOMENA

ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA ŚLĄSKU PUBLISHING SERIES. PROLEGOMENA

Abstract

The purpose of this article is to present the publishing series titled *Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku*, which appeared on the publishing market in late 2013 and early 2014 on the initiative of Rev. Prof. Jerzy Myszor of the Faculty of Theology at the University of Silesia in Katowice. To date, 30 items have been published under the series.

By design, the series under discussion refers to and continues the series of source publications initiated in the interwar period called *Fontes*. While analysing and interpreting the individual titles of the series and characterizing the layout, the author of the article divided the published sources into four thematic blocks: martyrdom of priests; pilgrimage ministry; priestly service, i.e. church hierarchs in the service of the homeland; editorial development of archival materials. The separate thematic groups are united by the concern of the authors and editors for historical memory, the development of Silesian studies and humanistic research, for which the published materials can provide a reliable basis.

Keywords: publishing series; *Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku*; Jerzy Myszor

Translated by Marek Robak-Sobolewski

---

* Lucyna Sadzikowska – dr hab., prof. Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Literaturoznawstwa, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
e-mail: lucyna.sadzikowska@us.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-5509-4513>

*****

Charakterystyka ogólna serii

Zasadnicza typologia wydawanych na polskim rynku tytułów zakłada podział na czasopisma, publikacje zwarte, cykle i serie wydawnicze¹. Według Barbary Kalisz seria to: „ciąg samoistnych publikacji o nieokreślonym terminie zakończenia edycji, związany wspólną problematyką, wspólnym tytułem i (lub) znakiem uwidocznionym na okładce i karcie tytułowej, jednolitym formatem oraz szatą graficzną”². Definicję tę należałoby jeszcze uzupełnić informacją, że dopełnieniem serii jest wariant wystąpienia podtytułu, numeracji lub datowania³. Elementem decydującym o tym, że dany typ publikacji należy uznać za serię, są ISSN⁴ i intencja wydawcy.

Seria będąca przedmiotem analizy w niniejszym artykule – Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku – zaczęła ukazywać się na przełomie 2013 i 2014 roku pod redakcją ks. prof. dr. hab. Jerzego Myszora, wykładowcy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach⁵. Do tej pory w jej ramach wydano 30 opracowań (zob. Aneks).

Nazwa analizowanej serii wskazuje zakres tematyczny tekstów, które stały się przedmiotem poszczególnych opracowań. Sygnalizuje, że w serii pomieszczono materiały interesujące, poznawczo ambitne, choć dotychczas nieznanne. Ponadto pozwala przypuszczać czytelnikowi, że w ramach serii będzie mieć do czynienia z pozycjami istotnymi dla badań nad przeszłością regionu śląskiego, jego życia religijnego i kulturowego, oraz tożsamością mieszkańców. Warto odnotować, że wszystkie książki wydane w ramach Źródeł do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku zawierają elementy identyfikujące je z serią. Są nimi jednolite opracowanie graficzne i spójny pomysł edytorski. Cechy te przejawiają się we wspólnym formacie publikacji – 24 × 16,5 cm (wyjątek stanowi nr 12 serii – 15,5 × 22,5 cm) oraz w zbliżonym projekcie szaty graficznej. Na okładkach wszystkich książek z serii zachowano podział na dwie części oraz tę samą kolorystykę. Ponadto publikacje są opatrzone logotypem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego (swoisty znak wodny stempla lub pieczętki zawierającej logotyp WT – umieszczony na czarnym tle w części górnej okładki) oraz znakiem graficznym usytuowanym w części środkowej okładki, łączącym dwie jej części – na żółtym tle litery: WTL UŚ. W części górnej okładki znajduje się zwykle imię i nazwisko autora oraz tytuł wydawanego dzieła. Część dolną okładki wypełnia fotografia – element graficzny związany z treścią poszczególnej pozycji lub charakteryzujący

¹ M.M. Śliwińska, *Seryjność i nieseryjność serii wydawniczych*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne”, (2009) nr 2 (3), s. 96.

² *Słownik wydawcy*, oprac. B. Kalisz, Warszawa 1997, s. 176.

³ Śliwińska, *Seryjność i nieseryjność*, s. 95-107.

⁴ Zgodnie z Instrukcją Międzynarodowego Znormalizowanego Numeru Książki ISBN nie jest nadawany zasobom ciągłym. Serie bez określonego zakończenia oznacza się numerami ISSN.

⁵ H. Olszar, *Nowa seria wydawnicza Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach pod tytułem „Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku”*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 47 (2014) nr 2, s. 447-465. Omówienie ks. prof. Henryka Olszara dotyczyło 7 tytułów.

dzieło. Przykładowo, na okładce *Wspomnień* Józefa Gawliny (nr 23 serii) znalazło się zdjęcie uwieczniające piątą rocznicę powstania kasyna podoficerskiego w Warszawie. Na fotografii widoczni są – poza bp. Józefem Gawliną – gen. dyw. Daniel Konarzewski oraz Franciszek Krysztofek, prezes Podoficerskiego Kasyna Garnizonowego w Warszawie; z kolei na oprawie *Clerus decanatus plesnensis w świetle protokołów kongregacji dekanalnych pszczyńskich z lat 1691-1756* Haliny Dudały przedstawiono zdjęcie Friedricha Bernharda Wernhera, pochodzące z Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Na okładce nr 3 umieszczono kopię pierwszej strony księgi metrykalnej z parafii w Pszczynie z 1686 roku (Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach), a strona przedtytułowa zawiera kopię pierwszej strony księgi metrykalnej z parafii w Łące z 1664 roku (Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach).

Nazwę wydawnictwa, kod kreskowy i ISBN wraz z logotypami patronów medialnych („Gość Niedzielny”, Radio eM, Polskie Radio Katowice, Fundacja Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. prof. Wincentego Myszora⁶) zamieszczono na czwartej stronie okładkowej. Również w tym miejscu opublikowano fragmenty recenzji wydawniczych lub fragmenty przekazów historycznych, których dana książka dotyczy. Na grzbietach książek wymieniono tytuł i autora dzieła. Strona redakcyjna mieści także noty copyrightowe, informacje dotyczące imienia, nazwiska i stopnia lub tytułu naukowego recenzenta książki oraz nazwiska osób zaangażowanych w proces wydawniczy (korektor, osoba łamiąca tekst), także dane o ISBN i kontaktowe wydawcy.

Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku są serią naukową⁷, pozycje w niej wydawane zaopatrzone więc w pełen aparat krytyczny, typowy dla tego rodzaju publikacji: spis treści, czasami słowo wstępne (np. nr 17, nr 20 otwiera słowo wstępne Wiktora Skworca, Arcybiskupa Metropolity Katowickiego, z 4 grudnia 2017 roku – wspomnienia św. Barbary), wykazy skrótów i zdjęć, indeksy: rzeczowy, nazwisk i geograficzny czy miejscowości, bibliografię lub wykaz wykorzystanych źródeł i literatury, noty edytorskie, kalendarium życia, drzewo genealogiczne, streszczenia w języku angielskim, niemieckim i francuskim czy aneksy. Każda publikacja zaopatrzona jest w przypisy. Niektóre tomy zawierają wykaz pozycji, które ukazały się już w ramach omawianej serii.

Na podstawie informacji podanych na stronach redakcyjnych w kolejnych pozycjach serii można prześledzić zmiany wydawcy poszczególnych książek. Omawiane publikacje nie mają bowiem jednego wydawcy, lecz ukazały się nakładem różnych oficyn: Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego, Księgarni św. Jacka, Wydawnictwa Emmanuel, Wydawnictwa Inforteditions (Infort Editions), Wydawnictwa Edycja – Książki Naukowe i Specjalistyczne, Wydawnictwa DiG,

⁶ Celem Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. prof. Wincentego Myszora jest kontynuacja i rozpowszechnienie szeroko pojętych badań nad historią starożytnego Kościoła w tym gnostycyzmu i dziedzinami pokrewnymi, przekład i opracowanie kodeksów z Nag Hammadi, tłumaczenia na język angielski publikacji autorstwa Wincentego Myszora, organizacja konferencji, seminariów, wykładów, działalność wydawnicza. Fundacja Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. prof. Wincentego Myszora, <https://centrum.silesia.edu.pl/index.php/pl-pl/> (dostęp: 12.10.2020).

⁷ C. Dejnarowicz, *Literatura naukowa – uczeni – wydawcy*, Warszawa 1980, s. 224-230.

Wydawnictwa „Wokół nas”, a także Fundacji Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. Wincentego Myszora oraz WueM. Księgarnia św. Jacka⁸, pozostająca w koedycji z Fundacją Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. Wincentego Myszora opublikowała 11 pozycji serii.

Na słowa uznania zasługuje zachowanie konsekwencji pod względem formalnym oraz w identyfikacji wizualnej uzyskanej dzięki utrzymaniu tej samej kolorystyki na okładkach poszczególnych książek serii: czarne tło z żółtymi elementami. Jedyne zmiany w szacie graficznej ograniczają się do niesystematycznego umieszczenia na żółtym małym prostokącie skrótu – WTL (dotyczy nr 27 serii), zastosowaniu lakierowanej okładki w publikacji nr 15: „*Powiedz im, że o nich nie zapomniałem...*”. *Błogosławiony Józef Czempiel (1883-1942). Wybór źródeł*, a także przygotowania dwóch książek w twardej oprawie (nr 10 serii: Halina Dudała, *Clerus decanatus plesnensis w świetle protokołów kongregacji dekanalnych pszczyńskich z lat 1691-1756. Edycja źródłowa* oraz nr 25: Józef Gawlina, *In viam pacis. Dziennik Biskupa Polowego Wojska Polskiego 1939-1945*). Należy przypuszczać, że decyzja o twardej okładce wynikała z dużej objętości książek: pierwsza z wymienionych liczy 604 strony, zaś druga – 728.

Jedynym odstępstwem od przyjętego dla serii formatu książek stała się pozycja nr 12 autorstwa Anny Gudzik: *Obiekty małej architektury sakralnej w Rybniku. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne*. W istocie publikacja stanowi katalog czarno-białych zdjęć Anny Gudzik, Łukasza Kosiela i Aleksandra Żukowskiego. Odnotować należy, że autorem fotografii zamieszczonej na okładce jest ks. Bartłomiej Bober.

W niektórych publikacjach z serii zasygnalizowano na stronach tytułowych bądź redakcyjnych ważne jubileusze i rocznice, np. 90. rocznicę ustanowienia diecezji katowickiej (nr 10, 12, 15), lub dedykacje, np. „pamięci brata Wincentego”⁹

⁸ Księgarnia św. Jacka, <https://ksj.pl/zrodla-do-dziejow-kosciola-katolickiego-na-gornym-slasku/> (dostęp: 14.10.2020).

⁹ Ks. prof. Wincenty Myszor (ur. 22 maja 1941 roku w Chełmie Śląskim, zm. 19 lutego 2017 roku w Katowicach), starszy brat ks. prof. Jerzego Myszora, prowadził badania dotyczące głównie historii chrześcijaństwa w II i III wieku, w tym historii społecznej. W tej dziedzinie opracował obszerny wybór źródeł. Pracował nad źródłami gnostyckimi II i III wieku, badał koptyjskie teksty z Nag Hammadi. Opublikował szereg tłumaczeń gnostyckich utworów z czasów wczesnochrześcijańskich, a także tekstów chrześcijańskiej literatury polemicznej. Jego autorstwa są przekłady pism Ireneusza z Lyonu (z II wieku). W ramach pracy dydaktycznej prowadził nauczanie języka koptyjskiego. Opracował pierwszy polski podręcznik do nauki tego języka: *Język koptyjski – kurs podstawowy dialektu saidzkiego*, Warszawa 1998. Opublikował polski przekład *Ewangelii Judasza*, Katowice 2006. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 300 publikacji, w tym: 10 prac zwartych, 4 skrypty, 19 redakcji dzieł zbiorowych, 121 artykułów, 6 tłumaczeń z języków nowożytnych, 48 recenzji i omówień, 90 haseł w słownikach i encyklopediach, 10 bibliografii i sprawozdań naukowych. Wypromował kilku doktorów, a także recenzował liczne prace naukowe, w tym dysertacje doktorskie i rozprawy habilitacyjne. W 1998 roku abp Damian Zimoń zlecił mu przygotowanie i organizację Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Zatrudniony na Uniwersytecie w Katowicach (w 2001 roku) na stanowisku profesora nadzwyczajnego, w roku akademickim 2000/2001 był dziekanem-organizatorem, a w latach 2001-2008 dziekanem Wydziału

dedykowana jest pozycja Jerzego Myszora *Pielgrzymki śląskie do Ziemi Świętej w latach 1840-1914. Studia i materiały*.

Warto podkreślić, że na spójność koncepcji typograficznej serii nie wpływa fakt, że publikacje te nie mają wspólnego źródła finansowania. Wydanie poszczególnych tomów finansowano ze źródeł prywatnych (np. nr 12, 13 czy 15 serii), z dotacji Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej (nr 7), funduszu badań statutowych Wydziału Teologicznego UŚ (nr 16), dofinansowania przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (nr 2), inne wydane zostały dzięki współpracy dwóch wydawców (np. nr 20 serii – współwydawcą jest Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze; nr 14 współfinansowany przez Urząd Gminy Mszana, książka była rozprowadzana z płytą, która stała się integralną częścią publikacji).

Redaktorem naukowym serii i jednocześnie przewodniczącym Rady Naukowej¹⁰, zatwierdzającej kandydaturę redaktora prowadzącego każdej publikacji w serii, został ks. prof. Jerzy Myszor z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, znawca zagadnień związanych ze stosunkami Kościół–państwo w wiekach od XVIII do XX na styku polsko-niemieckim w regionie śląskim. Przedmiotem naukowych dociekań ks. prof. Jerzego Myszora jest także przenikanie się wpływów polskich i niemieckich na polu narodowościowym, etnicznym i religijnym oraz relacje Kościół–państwo na Górnym Śląsku w okresie Polski Ludowej. Jest on ponadto autorem licznych prac naukowych i opracowań¹¹ oraz edytorem tekstów źródłowych upowszechniających materiały, dokumenty, egodokumenty, świadectwa z życia wybitnych synów śląskiej ziemi: ks. Jana Machy¹², bł. ks. Emila Szramka¹³, bp. Józefa Gawliny¹⁴ czy bp. Augusta Hlonda¹⁵.

Teologicznego UŚ. Zob. *Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor...*, red. nauk. A. Reginek, G. Strzelczyk, A. Żądło, Katowice 2009.

¹⁰ Rada Naukowa składa się z ks. prof. Jerzego Myszora (przewodniczącego), dr. hab. Adama Dziuroka (wiceprzewodniczącego), dr. Haliny Dudały, dr. Jacka Żurka, ks. dr. hab. Damiana Bednarskiego (sekretarz).

¹¹ By wymienić tylko niektóre: J. Myszor, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999; tenże, *Duchowieństwo katolickie na Śląsku 1742-1914. Z dziejów duszpasterstwa w diecezji wrocławskiej*, Katowice 2011; *Biskup August Hlond i jego diecezja*, red. J. Myszor, Katowice 2013; J. Myszor, *Biskup Józef Gawlina w Związku Sowieckim*, Warszawa 2013; *Śługa Boży ks. Józef Czempiel (1883-1942)*, w: *Męczennicy za wiarę 1939-1945. Duchowni i świeccy z ziem polskich, którzy prześladowani przez nazizm hitlerowski dali Chrystusowi ofiarą życia świadectwo miłości*, red. W. Moroz, A. Datko, Warszawa 1996, s. 89-95.

¹² D. Bednarski, *Ks. Jan Macha (1914-1942). Życie z sercem na dłoni*, Katowice-Chorzów 2015.

¹³ J. Myszor, *Śługa Boży ks. Emil Szramek – proces beatyfikacyjny męczenników II wojny światowej. Nowe pytania i odpowiedzi. Edycja tekstów źródłowych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 30 (1997) s. 249-271. Seria Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku zainaugurowana została tomem zatytułowanym *Błogosławiony Emil Szramek. Męczennik*, wprowadzenie i edycja dokumentów J. Myszor (Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2013, ss. 213).

¹⁴ J. Bańka, *Arcybiskup Józef Gawlina (1892-1964)*, Katowice 1992.

¹⁵ Na temat osoby i działalności kard. Augusta Hlonda powstało już wiele prac. Należy wspomnieć chociażby opracowania: W. Malej, *Kardynał August Hlond, prymas Polski*, Rzym 1965; S. Kosiński, *August Hlond 1926-1948*, w: *Na stolicy prymasowskiej w Gnieźnie i Poznaniu. Szkice o prymasach Polski w okresie niewoli narodowej i w II Rzeczypospolitej*, red. F. Lenort, Poznań

Jak zasygnalizował ks. prof. Jerzy Myszor¹⁶ w słowie wprowadzającym do nr. 1 serii, środowisko historyków funkcjonujące przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego, Archiwum Archidiecezjalnym oraz Oddziale Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach postawiło sobie za cel podjęcie próby kontynuowania zainicjowanej w okresie międzywojennym serii wydawniczej pod nazwą *Fontes*¹⁷.

W 1920 roku na Górnym Śląsku powstało „Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku”, którego korzeni należy szukać w różnych inicjatywach oświatowych i naukowych końca XIX wieku. Wśród członków założycieli znajdziemy kilka zasłużonych dla rozwoju oświaty na Śląsku osób: ks. Julian Antoni Łukaszkiewicz, Eckert, adwokat Brunon Kudera, dr Bogusław Parczewski, dr Paweł Kempka, ks. Teodor Kubina, Konstanty Prus i ks. Emil Szramek. (...) Z chwilą, gdy w 1927 roku prezesem został ksiądz Emil Szramek, nastąpiło ożywienie działalności wydawniczej towarzystwa. Do wybuchu wojny ukazało się w nieregularnym rytmie sześć tomów „Roczników Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” oraz pięć tomów wydawnictw źródłowych w serii pod nazwą „Fontes”¹⁸.

Zakres tematyczny serii

Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku niewątpliwie są ważną inicjatywą wspierającą „upamiętnianie i rozwój myśli teologicznej na Śląsku, a także inspiracją do dalszych pogłębionych badań”¹⁹. Publikacje z serii zawierają

1982, s. 316-369; T. Serwatka, *Koncepcje społeczno-polityczne Prymasa Polski Augusta Hlonda (1926-1948)*, Poznań 2006; Ł. Krucki, *Prymas August Hlond w obliczu śmierci. Nieznane źródła narracyjne o ostatnich dniach jego życia i śmierci (18/19 października 1948 r.)*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, (2020) nr 1 (35), s. 543-554.

¹⁶ Ks. Franciszka Maronia, który w latach 1972-1977 regularnie zamieszczał na łamach „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” (ks. prof. Jerzy Myszor, redaktor omawianej serii edycje źródeł rozpoczął na łamach tego periodyku naukowego) materiały źródłowe poświęcone dziejom lokalnego Kościoła, również można nazwać kontynuatorem przedwojennych tradycji *Fontes*. Zob. D. Bednarski, *Geneza i historia czasopisma „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 50 (2017) nr 2, s. 229-249.

¹⁷ J. Myszor, *Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, w: *Błogosławiony Emil Szramek. Męczennik*, wprowadzenie i edycja dokumentów J. Myszor, Katowice 2013, s. 9. Warto odnotować, że 5 tomów wydawnictw źródłowych w serii pod nazwą *Fontes* to: t. I: *Historia residentiae et templi Societatis Jesu Piekarii (1678-1716)*, oprac. E. Szramek, Katowice 1932; t. II: *Staropolskie teksty miasta Woźniki w województwie śląskim (1521-1750)*, oprac. L. Musioł, Katowice 1936; t. III: *Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego dokonanej w roku 1598 z polecenia Jerzego kardynała Radziwiłła, biskupa krakowskiego (z 2 reprodukcjami tekstów z oryginału)*, oprac. M. Wojtas, Katowice 1938; t. IV: *Księga protokołów konwentów pastorskich ziemi pszczyńskiej (1588-1628)*, oprac. J. Bańka, Katowice 1938; t. V: *Wędrzynia. Jedna ze wsi beskidzkich w pow. cieszyńskim, jej dzieje i źródła historyczne z archiwum zamkowego w Cieszynie (ze szkicem sytuacyjnym i 6 ilustracjami)*, oprac. F. Popiołek, Katowice 1938.

¹⁸ Myszor, *Źródła do dziejów Kościoła katolickiego*, s. 9.

¹⁹ B. Warząchowska, *Prezentacja i promocja serii wydawniczej Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 25 (2019) nr 2 (49), s. 307. Promocja serii, w której uczestniczyli historycy, filozofowie, przedstawiciele mediów oraz środowisk

cenne, nieopracowane wcześniej zbiory „materiałów źródłowych i dokumentacyjnych przechowywanych w archiwach, bibliotekach i zasobach prywatnych”²⁰.

Na potrzeby artykułu materiały opublikowane dotychczas w serii podzieliłam na cztery kategorie tematyczne, które określać mogą główne źródła wiedzy o dziejach Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku. Wyróżniłam następujące kategorie: męczeństwo kapłanów; duszpasterstwo pielgrzymkowe; służebność kapłańska, czyli hierarchowie kościelni w służbie ojczyzny; edytorskie opracowanie archiwaliów.

W gronie 108 błogosławionych męczenników

Zamieszczone w publikacjach poświęconych kapłanom: ks. Emilowi Szramkowi – presosowi Towarzystwa Przyjaciół Nauk, proboszczowi parafii Mariackiej w Katowicach, męczennikowi w Dachau; ks. Józefowi Czempielowi – proboszczowi parafii Wniebowzięcia NMP w Chorzowie, działaczowi społeczno-kulturowemu, więźniowi obozów koncentracyjnych, zamordowanemu w Mauthausen, i ks. Janowi Masze – zgilotynowanemu w 1942 roku w katowickim więzieniu za działalność charytatywną i pomoc represjonowanym, dokumenty, wspomnienia, listy z obozów i więzienia stanowią przejmujące świadectwo heroizmu księży, a zarazem źródło informacji o tragicznych czasach, w których żyli.

Z tematyką męczeństwa kapłanów wiąże się pierwsza publikacja serii poświęcona osobie ks. Emila Szramka. Zasadniczą część dzieła stanowią materiały źródłowe znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach oraz w Archiwum Parafii Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, które w książce podzielono na kilka części (I. Źródła różne: 1940-1942; II. Korespondencja obozowa: 1940-1942; III. Relacje, wspomnienia, opracowania, 1945-1999). Źródła opatrzone zostały rzetelnym wprowadzeniem i notą edytorską. W pierwszej części opracowania autorstwa Jerzego Myszora, z wyraźnie zarysowanym podziałem na treści ukazujące Emila Szramka jako skromnego i niezwykle człowieka oraz męczennika, czytelnik otrzymuje komplet informacji na temat bogatej literatury dotyczącej życia i działalności ks. Emila Szramka. Następnie przedstawiono zaangażowanie polityczne proboszcza mariackiego, okoliczności jego aresztowania przez gestapowców, uwięzienie i podjęte przez wiele osób (m.in. burmistrza Tworkowa, kościelnego Josefa Steindora, parafian, kilku księży katowickich, siostrę Augustę Hanus) starania o uwolnienie go, a także losy biblioteki Szramka po jego aresztowaniu. Autor wskazuje na rozbieżności w informacjach dotyczących pobytu Szramka w obozach (Mauthausen, Dachau). Część dotyczącą męczeństwa duchownego rozpoczynają informacje o procesie beatyfikacyjnym 108 męczenników II wojny światowej oraz procesie beatyfikacyjnym ks. Emila Szramka w Polsce, zakończonym uroczystościami beatyfikacyjnymi w Warszawie w czasie pielgrzymki św. Jana Pawła II do Polski w 1999 roku.

---

bibliotek kościelnych, miłośnicy historii regionalnej, archiwiści, muzealnicy, księgarze i wydawcy, odbyła się 14 listopada 2018 roku w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej. Dyskusję moderował dr Andrzej Grajewski, redaktor „Gościa Niedzielnego”.

²⁰ B. Warzachowska, *Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 25 (2019) nr 1 (48), s. 223.

Prawie 400-stronicowe opracowanie (nr 6 w serii) przybliży z kolei biografie innego syna śląskiej ziemi – ks. Jana Machy. Kapłan ten w czasie okupacji hitlerowskiej zaangażował się w działalność studentów i harcerzy w organizacji podziemnej. W wyniku denuncjacji został aresztowany 5 września 1941 roku i osadzony w więzieniu w Mysłowicach. Podczas licznych przesłuchań był torturowany, oskarżono go o wspieranie polskich rodzin i zdradę stanu. 17 lipca 1942 roku został skazany na śmierć, wyrok wykonano 3 grudnia 1942 roku. Ksiądz Jan Macha, podobnie jak inni skazani, w formie życzenia w liście²¹ określił miejsce swojego pochówku. Miał bowiem świadomość, że rodzina nie otrzyma jego ciała. Pisał: „(...) pogrzebu mieć nie mogę, ale urządźcie mi na cmentarzu cichy zakątek, żeby od czasu ktoś o mnie wspomniał i zmówił za mnie «Ojczy nasz»»²². Najprawdopodobniej ciało ks. Jana Machy zostało spalone w KL Auschwitz, natomiast symboliczny grób księdza znajduje się na starym cmentarzu parafii pw. św. Marii Magdaleny w Chorzowie Starym. Proces beatyfikacyjny tego kapłana rozpoczął się 24 listopada 2013 roku. Oprócz obszernego życiorysu ks. Jana Machy w publikacji zawarto podzielone na pięć części materiały źródłowe, na które składają się jego kazania, listy i dokumenty archiwalne ukazujące życie i działalność duchownego.

Kolejnej ważnej postaci poświęcona została książka *Powiedz im, że o nich nie zapomniałem. Błogosławiony Józef Czempiel (1883-1942). Wybór źródeł* (nr 15 w serii). Wprowadzenie napisali i edycji dokumentów dokonali Zbigniew Hojka, Jacek Kurek, Anna Piontek. Pierwsza część opracowania zawiera informacje, opis działalności i szczegółowy biogram bł. Józefa Czempieła, jednego z pierwszych duszpasterzy zwracających uwagę na konieczność tworzenia poradni dla alkoholików i ich rodzin. W książce znaleźć można spis dokumentów świadczących o drodze ks. Czempieła do kapłaństwa, jego pierwszych latach w duszpasterstwie, działaniach jako proboszcza w parafii w Wielkich Hajdukach (Chorzowie Batorym), listy z obozu, a także wspomnienia pośmiertne, m.in. autorstwa bp. ks. Ignacego Jeża, bp. ks. Henryka Grządziela czy ks. Konrada Lubosa. Hajducki proboszcz²³ został wyniesiony na ołtarze wraz z ks. Emilem Szramkiem.

Pielgrzymowanie jako religijny imperatyw

Źródła do *Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku* dostarczają także materiałów do badań nad religijnością Ślązaków podejmujących pielgrzymki do Ziemi Świętej. Istota pielgrzymowania, stanowiącego ważny element w europejskiej tradycji podróżowania, jest złożona²⁴ i wiąże się z duchowym odrodze-

²¹ O listach z więzień i lagrów szerzej w: L. Sadzikowska, *Listy z lagrów i więzień 1939-1945. Wybrane zagadnienia*, Katowice 2019.

²² Fragment listu ks. Jana Machy z 2 grudnia 1942 roku. Zob. *Żyłem krótko, lecz cel swój osiągnąłem. Ks. Jan Macha (1914-1942)*, wprowadzenie i ed. dokumentów D. Bednarski, Katowice 2014, s. 266.

²³ Wyniesiony na ołtarze jako błogosławiony przez Ojca Świętego Jana Pawła II w Warszawie 13 czerwca 1999 roku pośród 108 męczenników II wojny światowej.

²⁴ Norman Davies stwierdził, że „motywacja pielgrzymów nie była prosta. Niektórzy wyruszyli w drogę, wierząc, że potęgą uznanych świętych zapewni ich duszom wstawiennictwo u Boga. Inni szukali uzdrowienia. Wielu podejmowało pielgrzymkę, szukając radości towarzystwa innych,

niem, z wewnętrzną potrzebą *homo viator* poszukiwania świętości, oczyszczenia w miejscach historycznie związanych z chrześcijaństwem. Tematykę pielgrzymek śląskich do Ziemi Świętej w latach 1890-1914 podjęto w książce Jerzego Myszora (nr 16 serii²⁵), który przedmiotem zainteresowania badawczego uczynił przeciętnego śląskiego katolika – mieszkańca Śląska historycznego w granicach sprzed 1914 roku. Czytelnik otrzymuje kompletną wiedzę na temat pielgrzymki jako fenomenu społecznego i religijnego, a także katolików w Ziemi Świętej (m.in. Palestyna i Jerozolima – mozaika ras, religii i wyznań; odrodzenia patriarchatu; sióstr zakonnych, pomocy pieniężnej), pielgrzymów i ich dróg (np. towarzystwa pielgrzymkowe, koszty podróży, przewodniki, wyposażenie, program podróży, hospicja, statystyki ruchu pielgrzymkowego itp.), Ślązaków w Ziemi Świętej oraz wpływu pielgrzymek na pobożność wiernych XIX i XX wieku.

Na społeczny charakter przemówień biskupów katowickich wygłaszanych podczas stanowych pielgrzymek mężczyzn i młodzieńców do sanktuarium w Piekarach Śląskich²⁶ zwrócono uwagę w następnej książce serii (nr 17). Zasadą stało się, że kolejni biskupi katowiccy podnoszą w wystąpieniach aktualne problemy gospodarcze i społeczne nurtujące mieszkańców Śląska, dostrzegając znaczenie tradycji²⁷ w formowaniu współczesnych ludzi pracy. Interesujący w publikacji jest aneks, w którym zamieszczono materiały mające przybliżyć kontekst i poszerzyć odbiór przesłań społecznych kierowanych z piekarskiego wzgórza przez śląskich biskupów.

Przemówienia biskupów katowickich wygłoszone w latach 1966-2016 podczas dorocznych pielgrzymek kobiet do sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej uczyniono przedmiotem następnej publikacji serii (nr 18). Tom ten stanowi niejako kontynuację i uzupełnienie tomu *Caritas et...* Zebrany materiał, podkreślający w szczególności treści społeczne, podzielony został na trzy części, które wyznaczają kolejni ordynariusze diecezji katowickiej (I – słowa powitania bp. Herberta Bednorza wygłoszone jeszcze podczas posługi bp. Stanisława Adamskiego i w latach samodzielnej posługi w diecezji; II – wystąpienia abp. Damiana Zimonia z lat 1985-2011; III – przemówienia abp. Wiktora Skworca z lat 2012-2016). Na podkreślenie zasługuje fakt, że książka stanowi pierwsze opracowanie zbierające przemówienia pielgrzymkowe w jednym tomie.

---

okazji do hulaszczęj przygody albo z niższych pobudek – z pożądania, chęci zysku lub pragnienia ucieczki”. Zob. N. Davies, *Europa – rozprawa historyka z historią*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 1998, s. 311.

²⁵ Recenzja książki autorstwa Mieczysława C. Paczkowskiego OFM zamieszczona została na łamach „Teologia i Człowiek”. Zob. M.C. Paczkowski, *Jerzy Myszor, „Pielgrzymki śląskie do Ziemi Świętej w latach 1840-1914. Studia i materiały” (Źródła do dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku nr 16), Katowice 2017, 368 s.*, „Teologia i Człowiek. Kwartalnik Wydziału Teologicznego UMK”, 39 (2017) nr 3, s. 255-259.

²⁶ J. Wycisło, *Kronika dziejów sanktuarium maryjnego i Piekara na Śląsku do 1945 roku*, Katowice 2015.

²⁷ W. Świątkiewicz, *Tradycja i wybór. Socjologiczne studium religijności na Górnym Śląsku*, Katowice-Wrocław 1997; M. Łuczak, *Teologia społeczna w Kościele katowickim w latach 1925-2010*, Częstochowa 2013.

Lux ex Silesia, czyli o hierarchach kościelnych w służbie ojczyzny

Tematykę służebności kapłańskiej – poprzez przybliżenie sylwetek hierarchów kościelnych ofiarnie służących Polsce na obczyźnie – podejmują cztery pozycje z serii, które przedstawiają sylwetkę i działalność wywodzącego się ze Śląska bp. Józefa Gawliny, nieuznającego kompromisu w sprawach wiary. Duchowny za swój obowiązek uważał utworzenie duszpasterstwa polowego powstającego Wojska Polskiego w Związku Sowieckim, jako pierwszy biskup katolicki oficjalnie uzyskał w 1942 roku zgodę, by udać się z misją duszpasterską do państwa komunistycznego. Rozproszone dokumenty, fragmenty korespondencji dyplomatycznej oraz wspomnienia towarzyszących biskupowi polowemu osób, świadków i ludzi postronnych umożliwiają odtworzenie przebiegu jego wizyty w Związku Sowieckim. Edycja tych źródeł, zdeponowanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach (zespół Zbiorów Specjalnych, fascykuł Biskup Józef Gawlina w Związku Sowieckim i na Bliskim Wschodzie (1942-1943). Dokumenty i materiały ze zbiorów abpa S. Wesolego i ks. J. Myszora) oraz w archiwum polskiego Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie (*Chiesa e Ospizio di San Stanislao a Roma*), przedstawiona została w opracowaniu *Biskup Józef Gawlina w Związku Sowieckim* (nr 2 w serii)²⁸.

Osoby bp. Gawliny dotyczy także monografia zbiorowa (nr 9 w serii), która jest pokłosiem debaty historycznej zorganizowanej przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w listopadzie 2014 roku, w 50. rocznicę śmierci ordynariusza Polaków w Niemczech i protektora wychodźstwa, przebywającego na przymusowej emigracji. Jak zauważył w *Słowie wstępnym* abp Szczepan Wesoly, „Autorzy artykułów koncentrując swoją uwagę na osobie arcybiskupa, przy okazji rzucają światło na nowe szczegóły relacji Kościół – Państwo w Polsce oraz spraw polskich w Watykanie i wśród Polonii (Anglia, Francja, Włochy, Niemcy, Afryka)”²⁹.

Z kolei *Wspomnienia* (nr 23 w serii) ks. Józefa Gawliny, 14 lutego 1933 roku mianowanego na biskupa polowego Wojska Polskiego przez papieża Piusa XI to źródła historyczne o subiektywnym charakterze. Stanowią interesujący zapis faktów i ocen dotyczących najważniejszych wydarzeń z najnowszej historii Polski, są przy tym autobiografią wybitnego człowieka Kościoła, który w 1949 roku został mianowany duchowym opiekunem polskiej emigracji na całym świecie, mającym swą siedzibę w Rzymie.

Zainteresowanie czytelnicze wzbudza również *In viam pacis. Dziennik Biskupa Polowego Wojska Polskiego 1939-1945* (nr 25 w serii) z czasu drugiej wojny światowej. Opracowanie to obejmuje okres od 1 września 1939 roku do 8 maja 1945 roku. Książka jest cennym uzupełnieniem źródeł tradycyjnych, gdyż biskup pisał swój dziennik na bieżąco, zatem przedstawione w nim fakty nie zostały zmodyfikowane przez dystans czasowy czy zawodną pamięć.

²⁸ J. Myszor, *Biskup Polowy Wojska Polskiego Józef Gawlina – niedoszły biskup katowicki*, „Studia Pastoralne”, 8 (2012) s. 273-280.

²⁹ S. Wesoly, *Słowo wstępne*, w: *Nieznane karty z życia biskupa Józefa Gawliny w świetle dokumentów*, red. nauk. ks. J. Myszor, przy współudziale D. Bednarskiego, Katowice 2015, s.11.

Docierając do unikatowych dokumentów...

Edytorskie opracowanie archiwaliów, kolejnych źródeł sprzyja badaniom poświęconym m.in. sprawom obyczajowości, codzienności czy religijności.

Seria Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku przykuwa uwagę różnorodnością prezentowanej problematyki, wysiłkiem badaczy podejmowanym, by dotrzeć do interesujących i wzruszających dokumentów (także prywatnych), a także skrupulatnością ich analiz. Prezentowane w serii źródła odsyłają do kategorii literatury dokumentu osobistego. To teksty wciąż żywe, budzące wielkie emocje. Odwołują się do pojęcia pamięci prywatnej, nie zawsze tożsamej z oficjalnymi danymi i obrazem historycznym.

Oczekiwania użytkowników zasobów Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach zainteresowanych tworzonymi przez kancelarie parafialne księgami metrykalnymi, szerzej – genealogią, skłoniły Halinę Dudałę i Wojciecha Schäffera do przygotowania publikacji mającej charakter informatora (nr 3 w serii). Zawarto w niej wykaz ksiąg metrykalnych parafii, wezwania parafii, nazwy miejscowości diecezji katowickiej w jej granicach z 1992 roku, słownik niemiecko-polskich nazw miejscowych. W publikacji zamieszczono ponadto wykaz miejscowości, dzielnic miast oraz osiedli będących siedzibą parafii należących do diecezji katowickiej oraz ich aktualną przynależność administracyjną (stan na rok 2013), a także mapę dekanatów i parafii archidiecezji katowickiej (stan na rok 2013), indeks miejscowości. Rzeczowo opisano archiwalne księgi metrykalne, przedstawiając charakterystykę techniczną materiału aktowego, wartość źródłoznawczą, a także opis zastosowanej metody historycznej i zasady opracowania informatora (układ alfabetyczny; opis każdej jednostki archiwalnej składa się z sześciu elementów: tytuł jednostki archiwalnej; miejscowość oraz wezwanie parafii; daty ramowe; sygnatura archiwalna; sygnatura wersji cyfrowej; opis techniczny: języki, liczba stron lub kart; uwagi: np. zapisy kronikarskie).

Listy pasterskie, odezwy, słowa w dyskusji i przemówienia kojarzącego się z koronacją obrazu Matki Bożej Piekarskiej ks. Augusta Hlonda – „postaci zasłużonej dla rozwoju ziemi śląskiej”³⁰, pierwszego biskupa katowickiego, który dał podwaliny pod prawną organizację diecezji na Górnym Śląsku, tworząc wszystkie konieczne instytucje wchodzące w jej skład (m.in. kurię, sąd biskupi, kapitułę i ciała doradcze biskupa) – są przedmiotem edycji przygotowanej przez Jerzego Myszora (nr 4 w serii).

Z pamiętnika Westfaloka (nr 5 w serii) to przygotowana przez Henryka Olszara edycja memuaru Ludwika Hurskiego zatytułowanego *Z pamiętnika Westfaloka. Od kolebki aż do grobu, czyli moje pamiętniki z całego życia Hurskiego*. Autor wspomnień to były emigrant do Westfalii, pionier tworzenia wśród licznej Polonii westfalskiej polskiego życia narodowego. Z jednej strony pamiętnik jest wyrazem chęci ocalenia od zapomnienia rodzinnych dziejów przodków: Hurskich, Hoszków, Dudów, Hańczów i Macurów, z drugiej – stanowi przykład mieszanego kodu ję-

³⁰ G. Łącka, „Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku”, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 21 (2015) nr 2 (41), s. 141.

zykowego (informacji z zakresu botaniki i zoologii, gwary oraz złożonej historii regionu Górnego Śląska), w którym prowadzona jest narracja.

Analizie listów żołnierzy, w przeważającej większości szeregowców i podoficerów, z Górnego Śląska (rejencja opolska pruskiej prowincji Śląsk) Jerzy Myszor poświęcił książkę *Pobożny Ślązak idzie na wojnę z Francuzami 1870-1871* (nr 7 w serii). Jej lektura uświadamia, że dokumenty osobiste potrafią uchwycić fundamentalną w humanistyce perspektywę indywidualną. Opublikowaną w ówczesnej prasie (zwłaszcza w górnośląskim „Katoliku”) korespondencję z frontu niewątpliwie można zaliczyć do unikatowych zasobów źródłowych – świadectw zwykłych ludzi z frontu wojny francusko-pruskiej. Materiały te są pomocne w badaniach nad dziedzictwem kulturowym, pokazują bowiem różne – naznaczone dylematami religijnymi i etyczno-moralnymi – postawy ludzi prostych przyjmowane w sytuacji granicznej, jaką jest wojna. Dodatkowo charakteryzują się dużym realizmem, opisują rzeczywistość wojenną oczami osoby, wychowanej najczęściej w przeciętnej, katolickiej i śląskiej rodzinie.

Wojciech Schäffer przygotował opracowanie (nr 8 w serii) dotyczące 38 dokumentów spisanych na pergaminie, znajdujących się w zbiorach katowickiego Archiwum Archidiecezjalnego. W większości dokumenty te to nominacje dla duchownych. Najstarszy z nich, zachowany w bardzo dobrym stanie, został napisany rok po bitwie pod Grunwaldem. Wisi przy nim pieczęć starosty wrocławskiego i namysłowskiego Janka z Chotěmic, wykonana z pszczelego wosku i zawieszona na czerwono-zielonym sznurze. W publikacji zamieszczono teksty tych dokumentów w oryginalnych językach, m.in. po łacinie, czesku lub niemiecku, a także rejestry (krótkie streszczenia) w języku polskim. Ostatnie dwie reprodukcje pergaminów opublikowane w książce pochodzą z grudnia roku 2014. Są to nominacje papieża Franciszka dla biskupów pomocniczych archidiecezji katowickiej: Marka Szkudły³¹ i Adama Wodarczyka³².

Clerus decanatus plesnensis w świetle protokołów kongregacji dekanalnych pszczyńskich z lat 1691-1756. Edycja źródłowa (nr 10 w serii) autorstwa Haliny Dudąły to edycja księgi protokołów pszczyńskich kongregacji dekanalnych z lat 1691-1756 (przechowywanej w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach) wraz z rozbudowanym wstępem do niej. Publikacja ma szczególną wartość, ponieważ ten rodzaj źródeł rzadko spotyka się w polskich archiwach.

---

³¹ Dnia 13 grudnia 2014 roku Ojciec Święty Franciszek mianował go biskupem pomocniczym katowickim ze stolicą tytularną Wigry. Święcenia biskupie przyjął 6 stycznia 2015 roku w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach. Na dewizę biskupią wybrał słowa: „In te Domine speravi” (W Tobie, Panie, zaufałem). Jest wikariuszem generalnym i moderatorem Kurii Metropolitalnej w Katowicach. Archidiecezja katowicka, <https://archidiecezjakatowicka.pl/biskupi/bp-marek-szkudlo> (dostęp: 10.10.2020).

³² Również 13 grudnia 2014 roku został przez Ojca Świętego Franciszka mianowany biskupem pomocniczym katowickim ze stolicą tytularną w Pomezanii. Święcenia biskupie przyjął 6 stycznia 2015 roku w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach. Na dewizę biskupią wybrał słowa: „Lux-Vita” (Światło-Życie). W archidiecezji pełni urząd wikariusza generalnego. Archidiecezja katowicka, <https://archidiecezjakatowicka.pl/biskupi/bp-adam-wodarczyk> (dostęp: 10.10.2020).

Krytyczną analizę *Czyśćca* ks. Rudolfa Adamczyka przynosi kolejna publikacja (nr 11) wydana w ramach Źródeł do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku. Cytując Daniełę Dylus i Helenę Synowiec, warto odnotować, że

(...) poruszające i sugestywne są wspomnienia zatytułowane „Czyściec” ks. Rudolfa Adamczyka, byłego proboszcza katowickiej katedry, z okresu jego pobytu z stalinowskim więzieniu na warszawskim Mokotowie – po raz pierwszy opublikowane ponad 30 lat temu w Paryżu, a potem dwukrotnie wznawiane przez wydawnictwa podziemne³³.

O małych obiektach architektury sakralnej w Rybniku – krzyżach, figurach i kapliczkach przydrożnych pisze Anna Gudzik (nr 12 w serii). Najstarsze zabytki tego typu, które są charakterystycznym elementem polskiego krajobrazu, pochodzą z okresu późnego średniowiecza. Autorka zwróciła uwagę na różne motywacje stawiania kapliczek i krzyży przydrożnych, m.in. religijną, wierzeniowo-demonologiczną, wierzeniowo-magiczną; innymi powodami były chęć upamiętnienia czyjejś śmierci, określenia miejsca zbiorowych pochówków, względy ekspiacyjne, dziękczynne, fundacyjne, pamiątkowe (w aspekcie religijno-kościelnym, historyczno-narodowym, prywatno-rodzinnym), a także potrzeba oznaczenia miejsc granicznych – osad, parafii, poszczególnych dominiów.

Kontynuację tematyki związanej ze świętymi znakami stawianymi w publicznej przestrzeni zawiera opracowanie nr 30 w serii zatytułowane *Małe formy architektury sakralnej na terenie powiatu rybnickiego*. Książka Anny Gudzik została klarownie skomponowana. Rozdziały rozpoczynają wstępne informacje dotyczące historii parafii posadowionych na terenach poszczególnych miejscowości powiatu rybnickiego. Rzetelne opracowanie opisów elementów małej architektury sakralnej zlokalizowanych w omawianych miejscach ułatwia czytelnikowi nieznającemu dokładnie tego zagadnienia jego poznanie.

Podstawę źródłową opracowania *Działalność społeczno-kulturalna książąt pszczyńskich von Hochberg na Górnym Śląsku w XIX wieku* (nr 13 w serii) stanowią dokumenty, niemal wyłącznie niemieckojęzyczne, wchodzące w skład zespołu Archiwum Książąt Pszczyńskich w Pszczynie, przechowywanego w pszczyńskim oddziale Archiwum Państwowego w Katowicach. Publikację podzielono na sześć rozdziałów (I. Książęta pszczyńscy von Hochberg; II. Hochbergowie i ich górnośląskie dobra; III. Pomoc socjalna dla pracowników dóbr książęcych; IV. Opieka społeczna; V. Polityka wyznaniowa i oświatowa książąt pszczyńskich; VI. Mecenat kulturalny). Materiał archiwalny, o charakterze podworsko-przemysłowym³⁴, stanowi spuściznę po kolejnych panach pszczyńskich, w tym po książętach von Hochberg.

Pokłosiem interdyscyplinarnej konferencji naukowej, która odbyła się w 2016 roku pod honorowym patronatem Arcybiskupa Metropolity Katowickiego Wiktora Skworca, jest publikacja *Tajemnice kompaturek. Księga metrykalna z Mszany (1638-1775)* (nr 14 w serii). Zebrano w niej spostrzeżenia badaczy na temat Mszany, niewielkiej gminy na pograniczu Polski, Czech i Moraw. Jak stwierdził

³³ D. Dylus, H. Synowiec, *Ocalanie od niepamięci*, „Gazeta Uniwersytecka Uniwersytetu Śląskiego”, (2019) nr 8 (268), s. 18-19.

³⁴ Definicja zaczerpnięta z opracowania B. Spyra, *Specyfika śląskich archiwów podworsko-przemysłowych*, „Archeion”, 62 (1975) s. 105-112.

Jerzy Myszor w *Przedmowie*: „Fascynująca podróż w głąb oprawy księgi metrykalnej odsłoniła przed badaczami nowożytnych dziejów Śląska, ale także przed muzykologami oraz językoznawcami dotychczas nieznanie – i dodajmy – rzadko występujące w zasobach archiwalnych dokumenty”³⁵.

Duszpasterstwo polskie we Francji w świetle korespondencji arcybiskupa Józefa Gawliny i księdza Kazimierza Kwaśnego w latach 1949-1963 (nr 19 w serii), jak można wnioskować po tytule, dotyczy zagadnień emigracji polskiej we Francji. W publikacji zaprezentowano dokumenty z tym związane, w szczególności zaś korespondencję abp. Józefa Feliksa Gawliny i rektora Polskiej Misji Katolickiej we Francji ks. Kazimierza Kwaśnego. Składa się na nią 146 listów wysyłanych w latach 1949-1963, prezentowanych w układzie chronologicznym, opublikowanych *in extenso*. Część materiałową uzupełniają: wstęp, krótka nota edytorska, wykaz skrótów, bibliografia z podziałem na źródła i opracowania oraz spis zamieszczonych dokumentów. W publikacji

(...) zastosowano (...) uzupełnienia tekstów listów wyjaśniającymi przypisami m.in. tekstowymi, osobowymi i rzeczowymi. Zamieszczone w nich różnorodne informacje to przede wszystkim syntetyczne biogramy osób wymienianych w poszczególnych dokumentach, czy też szersze wyjaśnienia dotyczące stowarzyszeń, towarzystw, organizacji. Te uzupełnienia są dla czytelnika szczególnie przydatne, ponieważ pozwalają na szersze zapoznanie się z omawianym zagadnieniem. W przypisach można także odnaleźć przetłumaczone z języka łacińskiego oraz z języka francuskiego na język polski słowa, czy też całe zdania³⁶.

Modlitwa z retabulum ołtarzowego kościoła pw. św. Barbary we Wrocławiu stanowi swoiste motto do kolejnej publikacji (nr 20) wydanej w ramach omawianej serii. Składają się na nią *Słowo wstępne* Arcybiskupa Metropolity Katowickiego, wykaz skrótów, trzy artykuły naukowe (ks. Arkadiusz Wuwer: *Wprowadzenie. Społeczno-medialny kontekst przesłań biskupów katowickich z okazji uroczystości ku czci św. Barbary w latach 1983-2016*; Zygmunt Łukaszczyk: *Szkic o dziejach górnictwa węgla kamiennego na Górnym Śląsku (1983-2016). Zmieniamy górnictwo w sercu Śląska*; Beata Piecha-van Schagen: *Kult św. Barbary w przestrzeni zindustrializowanego Górnego Śląska*), wykaz diecezjalnych celebracji liturgicznych ku czci św. Barbary (1983-2016), charakterystyka kościołów, w których zostały wygłoszone homilie na uroczystość św. Barbary (1983-2016), dokumenty, aneks, bibliografia i streszczenia w językach angielskim oraz niemieckim. Zebrane w tomie homilie i inne mowy wygłaszane przez biskupów katowickich z okazji wspomnienia św. Barbary, które transmitowane były w polskim radiu i telewizji, podkreślają misję społeczną Kościoła katolickiego.

³⁵ J. Myszor, *Przedmowa*, w: *Tajemnice kompaturek. Księga metrykalna z Mszany (1638-1775)*, red. nauk. H. Dudała, Katowice 2016, s. 9.

³⁶ A. Pachowicz, „*Duszpasterstwo polskie we Francji w świetle korespondencji arcybiskupa Józefa Gawliny i księdza Kazimierza Kwaśnego w latach 1949-1963*”, *Edycja dokumentów, wstęp i opracowanie Michał Klakus*, [Seria: „*Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku*”, nr 19], Katowice – Trans en Provence: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego 2017, ss. 273 [recenzja], „*Łódzkie Studia Teologiczne*”, 27 (2018) nr 3, s. 275-277.

Ruch „księży patriotów” w województwie katowickim w latach 1949-1956 (nr 21 w serii) autorstwa Jacka Żurka³⁷ stanowi wydanie drugiej publikacji, które zostało wzbogacone edycją materiałów źródłowych. Autor, analizując genezę i funkcjonowanie ruchu wzorowanego na tradycji europejskiej sięgającej czasów rewolucji francuskiej końca z XVIII wieku, skupił się na badaniu problemów, jakie wiązały się z działaniem całego ruchu.

Kolejną pozycją, jaka ukazała się w serii (nr 22), jest monografia zbiorowa poświęcona drukom ulotnym. Jak stwierdziła Wanda Musialik,

Dowodem na to, że druki ulotne mają znaczenie nie tylko w chwili ich wytworzenia, jest gromadzenie ich przykładów w bibliotekach i archiwach, jak również podjęcie starań, by odpowiedzieć na pytanie, w jakim stopniu ich treść odzwierciedlała losy ziemi czy wyrażała tożsamość bohaterów wydarzeń³⁸.

W *Materiałach źródłowych do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora...* (nr 24 w serii) podjęto działania, by na podstawie korespondencji uczonego poznać jego warsztat pracy badawczej, codzienność i wyselekcjonowane obszary aktywności naukowej³⁹. Opracowane materiały źródłowe, poprzedzone rzetelnym wstępem autorstwa Katarzyny Tałuć, dostarczają informacji na temat warsztatu badawczego i aparatu naukowego ks. prof. W. Myszora, wybitnego patrysty, znawcy antyku chrześcijańskiego i tłumacza piśmiennictwa starożytnego.

Pogłębionym studium myśli społecznej biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego (posługę biskupią w diecezji katowickiej rozpoczął w 1930 roku) zawartej w jego publicznych wystąpieniach, a przejawiającej się w szeroko rozumianej jego aktywności społecznej, politycznej i narodowej, jest książka *Nauczanie społeczne biskupa Stanisława Adamskiego 1930-1956. Wybór źródeł* (nr 27 w serii). Bazę źródłową stanowią tu przede wszystkim listy pasterskie, orędzia, odezwy, okólniki, memoriały, wypowiedzi do prasy z okazji różnych istotnych wydarzeń kościelnych.

Kolejna publikacja z serii (nr 28) holistycznie ukazuje rozwój myśli przeciwalkoholowej oraz prezentuje genezę i rozwój polskiego ruchu trzeźwościowego na pruskim Górnym Śląsku i w środowiskach emigracyjnych, zrzeszających Ślązaków w Westfalii i Nadrenii. Ruch ten od lat czterdziestych XIX wieku był inspirowany i kierowany przez polskie duchowieństwo katolickie na czele z księżmi Alojzym Fickiem i Janem Kapicą. W *Aneksie* umieszczono wybór źródeł związanych z tematyką wstrzemięźliwości, szczególnie z działalnością antyalkoholową instytucji i osób, które przyczyniły się do powstania i działania przykościelnych towarzystw trzeźwości oraz świeckich organizacji, odwołujących się do katolicyzmu.

Zbliżające się 100-lecie włączenia części Górnego Śląska do II Rzeczypospolitej, przypadające w 2022 roku, stało się asumptem do refleksji nad patriotyzmem

³⁷ Wydawcą pierwszego wydania książki Jacka Żurka był Instytut pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa-Katowice 2009. ISBN 978-83-60464-96-0.

³⁸ Fragment recenzji wydawniczej prof. Wandy Musialik dotyczącej książki *Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku. Studia i materiały*, red. nauk. J. Myszor, Katowice 2018.

³⁹ L. Sadzikowska, *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (wybór korespondencji)* [recenzja], „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 26 (2020) nr 1, s. 139.

jako wartością wspólnototwórczą w przepowiadaniu i praktyce, jako wartością głoszoną, relacyjną i praktykowaną. Refleksję tę podjęto w *Deo et Patriae. Patriotyzm w przepowiadaniu homilijnym biskupów katowickich (1989-2016)* (nr 29). Podstawą źródłową tej publikacji stały się wybrane homilie biskupów katowickich wygłaszane w latach 1989-2019, ułożone tematycznie, a w obrębie poszczególnych tematów – chronologicznie. Są to: homilie na uroczystość NMP Królowej Polski (Święta Narodowego Trzeciego Maja); Narodowe Święto Niepodległości (11 listopada); homilie wygłaszane z okazji rocznic wydarzeń historycznych (powstań śląskich, podpisania porozumień jastrzębskich, tragedii na kopalni „Wujek”) oraz homilie okolicznościowe. Zbiór otwiera homilia bp. Herberta Bednorza z 11 listopada 1979 roku, a zamyka słowo wstępne wygłoszone przez abp. Wiktora Skworca podczas konferencji *Myśląc ojczyzna... Obywatelskość i patriotyzm w 100. rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę* 14 maja 2018 roku.

Podsumowanie

W krótkim opracowaniu nie sposób szczegółowo opisać zawartości całej serii. Nie ulega wątpliwości, że autorzy i redaktorzy poszczególnych publikacji przygotowali je rzetelnie i z naukowym zacięciem. Pozycje wydawane w ramach Źródeł do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku adresowane są nie tylko do specjalistów, lecz mogą zainteresować także szerszy krąg odbiorców. Dokonany przegląd treści uświadamia, że czytelnik otrzymuje serię różnorodną gatunkowo (np. biografie, listy, teksty wspomnieniowe i homiletyczne), a w jej ramach – książki poruszające i sugestywne, eksponujące niezwykłe wartości – patriotyzm, wolność, odwagę. Dodać należy, że w serii zaplanowanej jako Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku pojawiają się publikacje dotyczące problemów świeckich (np. Zygmunta Łukaszczyka *Szkic o dziejach górnictwa węgla kamiennego na Górnym Śląsku (1983-2016)*. *Zmieniamy górnictwo w sercu Śląska* czy też nr 13 w serii – *Działalność społeczno-kulturalna książy pszczyńskich von Hochberg na Górnym Śląsku w XIX wieku* albo nr 5 w serii – *Z pamiętnika Westfaloka*).

ANEKS

1. *Błogosławiony Emil Szramek. Męczennik*, wprowadzenie i edycja dokumentów Jerzy Myszor, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2013. ISBN 978-83-63757-29-8.
2. *Biskup Józef Gawlina w Związku Sowieckim*, edycja dokumentów i wprowadzenie Jerzy Myszor, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2013. ISBN 978-83-7181-820-2.
3. *Księgi metrykalne w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach. Przewodnik po zespole*, wprowadzenie Halina Dudała, opracowanie Halina Dudała, Wojciech Schäffer, tabele i słownik nazw miejscowych Wojciech Schäffer, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2013. ISBN 978-83-63757-32-8.
4. *Ks. August Hlond na Górnym Śląsku 1922-1926. Listy pasterskie – odezwy – przemówienia*, wprowadzenie i edycja dokumentów Jerzy Myszor, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2013. ISBN 978-83-63757-34-2.

5. Ludwik Hurski, *Z pamiętnika Westfaloka*, wprowadzenie i edycja dokumentu Henryk Olszar, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2014. ISBN 978-83-63757-42-7.
6. *Żyłem krótko, lecz cel swój osiągnąłem. Ks. Jan Macha (1914-1942)*, opracowanie Damian Bednarski, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2014. ISBN 978-83-63757-47-2.
7. Jerzy Myszor, *Pobożny Ślązak idzie na wojnę z Francuzami 1870-1871*, Wydawnictwo Inforteditions, Katowice 2014. ISBN 978-83-64023-37-8.
8. *Dokumenty pergaminowe w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach*, wprowadzenie i opracowanie Wojciech Schäffer, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2015. ISBN 978-83-70309-66-4.
9. *Nieznane karty z życia biskupa Józefa Gawliny w świetle dokumentów*, redakcja naukowa ks. Jerzy Myszor, przy współudziale Damiana Bednarskiego, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2015. ISBN 978-83-63757-96-0 (wydanie drugie – niezmienione ukazało się w 2020 roku w WueMr 978-83-955178-3-9).
10. Halina Dudała, *Clerus decanatus plesnensis w świetle protokołów kongregacji dekanalnych pszczyńskich z lat 1691-1756. Edycja źródłowa*, Wydawnictwo Inforteditions, Katowice 2015. ISBN 978-83-64023-60-6.
11. *CZYŚCIEC księdza Rudolfa Adamczyka. Krytyczna edycja źródeł*, opracowanie ks. Henryk Olszar, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2015. ISBN 978-83-63757-96-0.
12. Anna Gudzik, *Mała architektura sakralna w Rybniku. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Katalog*, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice-Rybnik 2015. ISBN 978-83-65375-00-1.
13. Marta Sala, *Działalność społeczno-kulturalna księży pszczyńskich von Hochberg na Górnym Śląsku w XIX wieku*, Wydawnictwo Emmanuel, Katowice 2015. ISBN 978-83-65375-02-5.
14. *Tajemnice kompaturek. Księga metrykalna z Mszany (1638-1775)*, redakcja naukowa Halina Dudała, Wydawnictwo Edycja – Książki Naukowe i Specjalistyczne, Katowice 2016. ISBN 978-83-64534-09-6.
15. „*Powiedz im, że o nich nie zapomniałem...*”. *Błogosławiony Józef Czempiel (1883-1942). Wybór źródeł*, wprowadzenie i edycja dokumentów Zbigniew Hojka, Jacek Kurek, Anna Piontek, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2017. ISBN 978-83-8099-003-6.
16. Jerzy Myszor, *Pielgrzymki śląskie do Ziemi Świętej w latach 1840-1914. Studia i materiały*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2017. ISBN 978-83-8099-013-5.
17. Arkadiusz Wuwer, Daniel Szlachta, *Caritas et Iustitia in re sociali. Przesłanie społeczne biskupów katowickich podczas stanowych pielgrzymek mężczyzn do Piekar Śląskich (1966-2016). Edycja źródeł z komentarzem*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2017. ISBN 978-83-8099-015-9.
18. Arkadiusz Wuwer, Daniel Szlachta, *Mater et Familiae Advocata. Przesłanie społeczne biskupów katowickich podczas stanowych pielgrzymek kobiet do Piekar Śląskich (1966-2016). Edycja źródeł z komentarzem*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2017. ISBN 978-83-8099-026-5.

19. *Duszpasterstwo polskie we Francji w świetle korespondencji arcybiskupa Józefa Gawliny i księdza Kazimierza Kwaśnego w latach 1949-1963*, edycja dokumentów, wstęp i opracowanie Michał Kłakus, Wydawca – Fundacja Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. Wincentego Myszora, współwydawca Drukarnia Archidiecezjalna, Katowice-Trans en Provence 2017. ISBN 978-83-7593-335-2.
20. *DE PROFUNDIS AD TE CLAMAMUS. Świat górników w radiowych i telewizyjnych homiliach biskupów katowickich na uroczystość św. Barbary (1983-2016). Edycja źródeł z komentarzem*, Arkadiusz Wuwer, Daniel Szlachta, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2017. ISBN 978-83-8099-033-3 (Księgarnia św. Jacka); ISBN 978-83-9497-800-6 (Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze).
21. Jacek Żurek, *Ruch „księży patriotów” w województwie katowickim w latach 1949-1956*, Katowice-Warszawa 2018, wyd. II, uzupełnione, Fundacja Centrum Badań nad Historią Kościoła. ISBN 978-83-9499-361-0.
22. *Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku. Studia i materiały*, redakcja naukowa Jerzy Myszor, WueM, Katowice 2018. ISBN 978-83-9499-362-7.
23. Józef Gawlina, *Wspomnienia*, opracowanie i przypisy Jerzy Myszor, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2018. Wydanie trzecie. ISBN 978-83-8099-049-4.
24. *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (wybór korespondencji)*, opracowanie Katarzyna Tałuć, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2019. ISBN 978-83-8099-073-9; ISBN 978-83-9499-369-6.
25. Józef Gawlina, *In viam pacis. Dziennik Biskupa Polowego Wojska Polskiego 1939-1945*, wstęp i opracowanie Jerzy Myszor, WueM, Katowice 2019. ISBN 978-83-955178-0-8; ISBN 978-83-8099-075-3.
26. Agnieszka Gołda, Katarzyna Tałuć, *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (katalog z opracowaniem)*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2020. ISBN 978-83-8099-083-8.
27. *Nauczanie społeczne biskupa Stanisława Adamskiego 1930-1956. Wybór źródeł*, wstęp i opracowanie Jerzy Myszor, WueM, Katowice 2020. ISBN 978-83-955178-5-3.
28. Zbigniew Hojka, *Polski katolicki ruch trzeźwościowy na pruskim Górnym Śląsku oraz w ośrodkach wychodźstwa ze Śląska na terenie Westfalii i Nadrenii do wybuchu I wojny światowej*, WueM, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2020. ISBN 978-83-9585-220-6; ISBN 978-83-8099-106-4.
29. Arkadiusz Wuwer, *Deo et Patriae. Patriotyzm w przepowiadaniu homilijnym biskupów katowickich (1989-2016)*, WueM, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2020. ISBN 978-83-9585-222-0; ISBN 978-83-8099-120-0.
30. Anna Gudzik, *Małe formy architektury sakralnej na terenie powiatu rybnickiego*, Wydawnictwo „Wokół nas”, Gliwice-Rybnik 2021. ISBN: 978-83-6093-415-9.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Opracowania

- Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego dokonanej w roku 1598 z polecenia Jerzego kardynała Radziwiłła, biskupa krakowskiego (z 2 reprodukcjami tekstów z oryginału)*, oprac. M. Wojtas, Katowice 1938.
- Bańka Józef, *Arcybiskup Józef Gawlina (1892-1964)*, Katowice 1992.
- Bednarski Damian, *Geneza i historia czasopisma „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 50 (2017) nr 2, s. 229-249.
- Bednarski Damian, *Ks. Jan Macha (1914-1942). Życie z sercem na dłoni*, Katowice-Chorzów 2015.
- Biskup August Hlond i jego diecezja*, red. J. Myszor, Katowice 2013.
- Błogosławiony Emil Szramek. Męczennik*, wprowadzenie i edycja dokumentów J. Myszor, Katowice 2013.
- Davies Norman, *Europa – rozprawa historyka z historią*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 1998.
- Dejnarowicz Czesław, *Literatura naukowa – uczeni – wydawcy*, Warszawa 1980.
- Dylus Daniela, Synowiec Helena, *Ocalanie od niepamięci*, „Gazeta Uniwersytecka Uniwersytetu Śląskiego”, (2019) nr 8 (268), s. 18-19.
- Ewangelia Judasza*, wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego i komentarz W. Myszor, Katowice 2006.
- Historia residentiae et templi Societatis Jesu Piekarii (1678-1716)*, oprac. E. Szramek, Katowice 1932.
- Kosiński Stanisław, *August Hlond 1926-1948*, w: *Na stolicy prymasowskiej w Gnieźnie i Poznaniu. Szkice o prymasach Polski w okresie niewoli narodowej i w II Rzeczypospolitej*, red. F. Lenort, Poznań 1982, s. 319-370.
- Krucki Łukasz, *Prymas August Hlond w obliczu śmierci. Nieznane źródła narracyjne o ostatnich dniach jego życia i śmierci (18/19 października 1948 r.)*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, (2020) nr 1 (35), s. 543-554.
- Księga protokołów konwentów pastorskich ziemi pszczyńskiej (1588-1628)*, oprac. J. Bańka, Katowice 1938.
- Łącka Gabriela, „*Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*”, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 21 (2015) nr 2 (41), s. 135-148.
- Łuczak Marek, *Teologia społeczna w Kościele katowickim w latach 1925-2010*, Częstochowa 2013.
- Malej Witold, *Kardynał August Hlond, prymas Polski*, Rzym 1965.
- Myszor Jerzy, *Biskup Józef Gawlina w Związku Sowieckim*, Warszawa 2013.
- Myszor Jerzy, *Biskup Polowy Wojska Polskiego Józef Gawlina – niedoszły biskup katowicki*, „Studia Pastoralne”, 8 (2012) s. 273-280.
- Myszor Jerzy, *Duchowieństwo katolickie na Śląsku 1742-1914. Z dziejów duszpasterstwa w diecezji wrocławskiej*, Katowice 2011.
- Myszor Jerzy, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999.
- Myszor Jerzy, *Przedmowa*, w: *Tajemnice kompaturek. Księga metrykalna z Mszany (1638-1775)*, red. nauk. H. Dudała, Katowice 2016, s. 3-10.
- Myszor Jerzy, *Śługa Boży ks. Emil Szramek – proces beatyfikacyjny męczenników II wojny światowej. Nowe pytania i odpowiedzi. Edycja tekstów źródłowych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 30 (1997) s. 249-271.

- Myszor Jerzy, *Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, w: *Błogosławiony Emil Szramek. Męczennik*, wprowadzenie i edycja dokumentów J. Myszor, Katowice 2013.
- Myszor Wincenty, *Język koptyjski – kurs podstawowy dialektu saidzkiego*, Warszawa 1998.
- Olszar Henryk, *Nowa seria wydawnicza Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach pod tytułem „Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku”*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 47 (2014) nr 2, s. 447-465.
- Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor...*, red. nauk. A. Reginek, G. Strzelczyk, A. Żądło, Katowice 2009.
- Pachowicz Anna, „*Duszpasterstwo polskie we Francji w świetle korespondencji arcybiskupa Józefa Gawliny i księdza Kazimierza Kwaśnego w latach 1949-1963*”, *Edycja dokumentów, wstęp i opracowanie Michał Kłakus*, [Seria: „Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku”, nr 19], Katowice – Trans en Provence: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego 2017, ss. 273 [recenzja], „Łódzkie Studia Teologiczne”, 27 (2018) nr 3, s. 275-277.
- Paczkowski Mieczysław Celestyn, *Jerzy Myszor*, „*Pielgrzymki śląskie do Ziemi Świętej w latach 1840-1914. Studia i materiały*” (*Źródła do dziejów Kościoła Katolickiego na Górnym Śląsku nr 16*), Katowice 2017, 368 s., „Teologia i Człowiek. Kwartalnik Wydziału Teologicznego UMK”, 39 (2017) nr 3, s. 255-259.
- Sadzikowska Lucyna, *Listy z lagrów i więzień 1939-1945. Wybrane zagadnienia*, Katowice 2019.
- Sadzikowska Lucyna, *Materiały źródłowe do biografii naukowej ks. prof. Wincentego Myszora (wybór korespondencji)* [recenzja], „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 26 (2020) nr 1, s. 139-141.
- Serwatka Tomasz, *Koncepcje społeczno-polityczne Prymasa Polski Augusta Hlonda (1926-1948)*, Poznań 2006.
- Słownik wydawcy*, oprac. B. Kalisz, Warszawa 1997.
- Sluga Boży ks. Józef Czempiel (1883-1942)*, w: *Męczennicy za wiarę 1939-1945. Duchowni i świeccy z ziem polskich, którzy prześladowani przez nazizm hitlerowski dali Chrystusowi ofiarę życia świadectwo miłości*, red. W. Moroz, A. Datko, Warszawa 1996, s. 89-95.
- Spyra Bronisława, *Specyfika śląskich archiwów podworsko-przemysłowych*, „Archeion”, 62 (1975) s. 105-112.
- Staropolskie teksty miasta Woźniki w województwie śląskim (1521-1750)*, oprac. L. Musioł, Katowice 1936.
- Śliwińska Milena M., *Seryjność i nieseryjność serii wydawniczych*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne”, (2009) nr 2 (3), s. 95-107.
- Świątkiewicz Wojciech, *Tradycja i wybór. Socjologiczne studium religijności na Górnym Śląsku*, Katowice-Wrocław 1997.
- Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku. Studia i materiały*, red. nauk. J. Myszor, Katowice 2018.
- Warząchowska Bogumiła, *Prezentacja i promocja serii wydawniczej Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 25 (2019) nr 2 (49), s. 305-308.
- Warząchowska Bogumiła, *Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, 25 (2019) nr 1 (48), s. 223-227.

- Wesoły Szczepan, *Słowo wstępne*, w: *Nieznane karty z życia biskupa Józefa Gawliny w świetle dokumentów*, red. nauk. ks. J. Myszor, przy współudziale D. Bednarskiego, Katowice 2015, s. 11.
- Wędrynia. *Jedna ze wsi beskidzkich w pow. cieszyńskim, jej dzieje i źródła historyczne z archiwum zamkowego w Cieszynie (ze szkicem sytuacyjnym i 6 ilustracjami)*, oprac. F. Popiołek, Katowice 1938.
- Wycisło Janusz, *Kronika dziejów sanktuarium maryjnego i Piekar na Śląsku do 1945 roku*, Katowice 2015.
- Żyłem krótko, lecz cel swój osiągnąłem. *Ks. Jan Macha (1914-1942)*, wprowadzenie i ed. dokumentów D. Bednarski, Katowice 2014.

Netografia

- Archidiecezja katowicka, <https://archidiecezjakatowicka.pl/biskupi/bp-marek-szkudlo> (dostęp: 10.10.2020).
- Archidiecezja katowicka, <https://archidiecezjakatowicka.pl/biskupi/bp-adam-wodarczyk> (dostęp: 10.10.2020).
- Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. prof. Wincentego Myszora, <https://centrum.silesia.edu.pl/index.php/pl-pl/> (dostęp: 12.10.2020).
- Księgarnia św. Jacka, <https://ksj.pl/zrodla-do-dziejow-kosciola-katolickiego-na-gornym-slasku/> (dostęp: 14.10.2020).

SERIA WYDAWNICZA ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA ŚLĄSKU. PROLEGOMENA

Streszczenie

Celem artykułu jest zaprezentowanie serii wydawniczej Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku, która pojawiła się na rynku wydawniczym na przełomie 2013 i 2014 roku z inicjatywy ks. prof. Jerzego Myszora z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Dotychczas w jej ramach ukazało się 30 pozycji.

Z założenia omawiana seria nawiązuje do zainicjowanej w okresie międzywojennym serii wydawnictw źródłowych pod nazwą Fontes i ją kontynuuje. Autorka artykułu, poddając analizie i interpretacji poszczególne tytuły serii oraz charakteryzując szatę graficzną, dokonała podziału opublikowanych źródeł na cztery bloki tematyczne: męczeństwo kapłanów; duszpasterstwo pielgrzymkowe; służebność kapłańska, czyli hierarchowie kościelni w służbie ojczyzny; edytorskie opracowanie archiwaliów. Wyodrębnione grupy tematyczne łączą troska autorów, redaktorów i edytorów o pamięć historyczną, rozwój zagadnień śląskoznawczych oraz badań humanistycznych, dla których wydawane materiały stanowią mogą rzetelną bazę.

Słowa klucze: seria wydawnicza; Źródła do Dziejów Kościoła Katolickiego na Śląsku; Jerzy Myszor